

Комунальний вищий навчальний заклад
«Харківська академія неперервної освіти»

Профілактика вживанню здобувачами освіти психоактивних речовин

В'ячеслав Бандура, методист Центру практичної психології,
соціальної роботи та здорового способу життя

-
- **Мета** профілактики в закладах освіти – розвиток на постійній основі інфраструктури та змісту профілактичної діяльності, спрямованої на мінімізацію рівня залученості у вживанні психоактивних речовин здобувачами освіти.

Завдання профілактики залежності від психоактивних речовин в закладах освіти:

- 1. Формування єдиного профілактичного простору в закладах освіти шляхом об'єднання зусиль усіх учасників профілактичного процесу для забезпечення комплексного системного впливу на цільові групи профілактики.
- 2. Моніторинг стану організації профілактичної діяльності в закладах освіти і оцінка її ефективності, а також характеристика ситуацій, пов'язаних з розповсюдженням вживання психоактивних речовин здобувачами освіти, вихованцями освітніх установ.

Завдання профілактики залежності від психоактивних речовин в освітньому середовищі:

- 3. Виключення впливу умов і факторів, здатних провокувати залучення у вживання психоактивних речовин здобувачами освіти, вихованців освітніх установ;
- 4. Розвиток ресурсів, що забезпечують зниження ризику вживання психоактивних речовин серед здобувачів освіти, вихованців:
  - • особистісних – формування соціально важливих знань, ціннісних орієнтацій, моральних уявлень і форм поведінки у цільових групах профілактики;
  - • соціально-середовищних – створення інфраструктури служби соціальної, психологічної підтримки та розвитку позитивно орієнтованих інтересів, дозвілля та здоров'я;
  - • етико-правових – утвердження в суспільстві усіх форм контролю (юридичного, соціального, медичного), що перешкоджають вживанню психоактивних речовин серед здобувачів освіти.

Насамперед хочу акцентувати вашу увагу на понятті «Психоактивна речовина»

- – будь-яка речовина, яка при введена в організм людини може змінювати сприйняття, настрій, здатність до пізнання, поведінку і рухові функції. У повсякденному житті психоактивні речовини зазвичай іменуються «наркотиками».

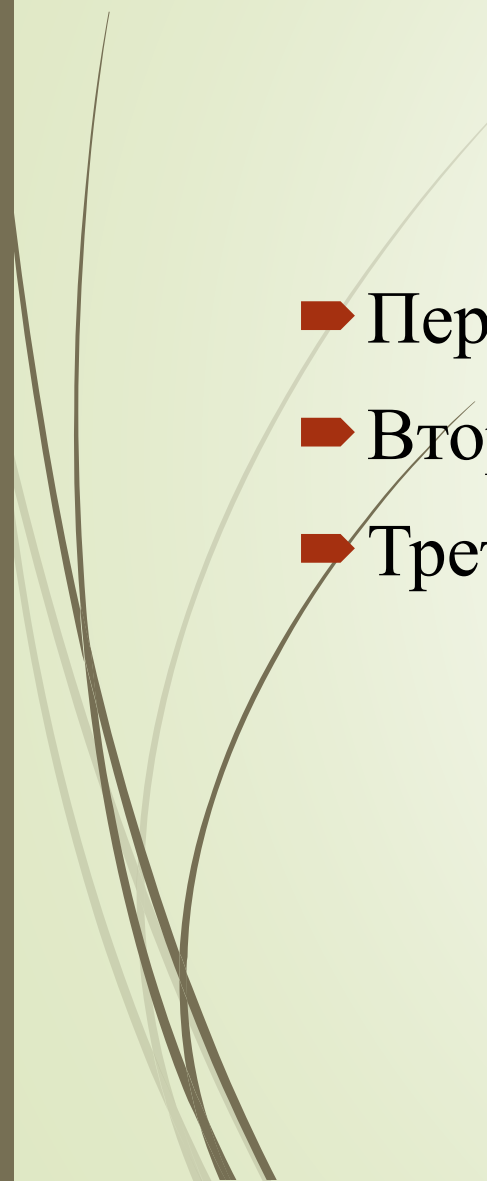

Організація профілактичної роботи в закладах освіти здійснюється на основі наступних принципів

- Принцип системності;
- Принцип стратегічної цілісності;
- Принцип багатоаспектності профілактики;
- Принцип ситуаційної адекватності профілактичної діяльності;
- Принцип динамічності;
- Принцип ефективного використання ресурсів;
- Принцип легітимності

У структурі змісту завдань профілактики в закладах освіти виділяють три напрямки – первинну, вторинну, третинну профілактику:

- Первинна профілактика;
  - Вторинна профілактика;
  - Третинна профілактика.
-

Використання відеоматеріалів у профілактиці вживання психоактивних речовин

- Відеоматеріали (у тому числі, мультиплікаційні фільми) – це своєрідний різновид кейсів, тобто життєвих історій, ситуацій, що не лише розказані, а й візуалізовані для глядачів, і це робить їх ще більш реалістичними
- Візуалізовані через фільми або мультфільми життєві ситуації є надзвичайно корисним ресурсом у профілактичній роботі, адже:

Використання відеоматеріалів у профілактиці вживання психоактивних речовин

- ▶ дозволяють ведучому продемонструвати реальну життєву історію, в яку повірить глядач;
- ▶ за відносно короткий проміжок часу продемонструвати учасникам заняття наслідки тієї чи іншої поведінки головних героїв;
- ▶ визначити причинно-наслідкові зв'язки між подіями минулого та майбутнього у житті героїв;
- ▶ за умови вміло організованого обговорення фільму або мультфільму під час пауз у ході перегляду ведучий зможе визначити бачення учасниками проблеми, що підіймається, сприяти усвідомленню учасниками тих чи інших її аспектів теми, а також подати нову важливу для підлітків інформацію.

Додатково з відеоматеріалами можна використовувати такі методи:

- інтерактивна гра;
- рольова гра;
- метод кейсів (наприклад, тестових або фото ситуацій);
- мозковий штурм (брейнстормінг);
- дискусія;
- виготовлення колажів;
- написання листів (комусь або ж самому собі);
- різноманітні методи арт-терапії (малювання, ліплення, дописування сценарію фільму або ж переписування його від певного моменту тощо).

Користі від використання відео (часто цей метод називають відеолекторій) не буде, якщо:

- переглянути фільм, а обговорення перенести на інший раз;
- взагалі не обговорювати відеосюжет;
- використовувати триваліший час для перегляду, ніж рекомендовано;
- обговорювати відео дуже коротко («адже, й так все зрозуміло»).

Технологія використання відеоматеріалів у просвітницько-профілактичних заходах

- Попередній перегляд відеоматеріалів;
- Підготовка для використання наочних матеріалів;
- Оцінка ефективності заняття;
- Початок заняття. Знайомство з учасниками заняття;
- Налаштування на перегляд відеоматеріалу;
- Варіанти безпосередньої роботи з мультфільмом.

Співпраця педагогів закладу освіти і батьків щодо профілактики психоактивних речовин дітьми

- Формування й розвиток педагогічної культури батьків буде тим ефективнішим, чим більше різноманітних чинників буде включено в його процес. Серед них важливе місце посідає педагогічна майстерність психолога, соціального педагога, класного керівника, який проводить заняття або захід з батьками. Він є головною постаттю цього процесу, і від його вміння визначити зміст і обсяг матеріалу занять, обрати ефективні форми й методи їх проведення залежить успішність засвоєння батьками педагогічних знань, оволодіння конкретними вміннями і навичками формування здорового способу життя у дітей в сім'ї.

Співпраця педагогів закладу освіти і батьків щодо профілактики психоактивних речовин здобувачами освіти

Форми роботи можуть бути наступними:

- Постійно діючий семінар для батьків;
- Телефон довіри;
- Постійно діючий лекторій;
- Школа для батьків;
- Індивідуальні та сімейні консультації;
- Тренінгові заняття у групах спілкування тощо.

Співпраця педагогів закладу освіти і батьків щодо профілактики психоактивних речовин здобувачами освіти

У масовій роботі з батьками має місце використання таких тем:

- «Закони України про відповідальність батьків за виховання своїх дітей»;
- «Дозвілля для здоров'я»;
- «Батькам про здоровий спосіб життя»;
- «Чи треба родині все знати про коло друзів своєї дитини»;
- «Фізичний та психічний розвиток дитини»;
- «Проблеми взаєморозуміння в сім'ї»;
- «Вплив психоактивних речовин на подальшу долю підлітків», тощо.

Співпраця педагогів закладу освіти і батьків щодо профілактики психоактивних речовин здобувачами освіти

- Отже, співпраця педагогів закладу освіти та батьків щодо формування здорового способу життя дітей та молоді слід розглядати як спільну мету, що зумовлена особистісними потребами і мотивами, та спрямовану на досягнення повного фізичного, духовного і соціального благополуччя підростаючої особистості. Успіх цієї роботи цілком залежить від правильного розуміння її мети і завдань, поінформованості в загальних питаннях виховання, врахування вікових особливостей дітей і молоді, їхніх інтересів, вміння використовувати засоби масової інформації: книги, театр, кіно, телебачення.

Заняття на тему: «Формування навичок протистояння тиску»

- **Мета заняття:** навчити розрізняти ситуації маніпулювання, сприяти здобуттю навичок щодо відмов у випадках пропозицій вживання психоактивних речовин.
- **Завдання заняття:**
  - розглянути проблему вживання підлітками психоактивних речовин;
  - ознайомити учасників з поняттям «соціального тиску»;
  - обговорити шляхи протидії тиску та проаналізувати тактики відмов на пропозиції вжити психоактивні речовини.

Вправа: Презентація та актуалізація теми

- **Мета:** створення сприятливої атмосфери та налаштування учасників на активну роботу на занятті, занурення у проблему.
- *Хід проведення:*
- Ведучий розпочинає заняття з пропозиції пригадати та розповісти ситуації, коли учасники відчували на собі будь-який тиск.
- Ми дуже часто знаходимось у ситуаціях, коли на нас «тиснуть» оточуючі, примушуючи робити те, чого за інших обставин ми, вірогідніше за все, не робили б. Це явище має назву соціального тиску. Тиск може бути вчинений як за допомогою слів, так і за допомогою певних дій. Чи може хтось навести приклад?
- Так, наприклад, у першому випадку можуть використовуватись такі вислови: «Ну що, тобі слабо...?», «А я думав, що ти можеш...», «Ти що, мамин синочок?...» тощо.

-
- Тиск за допомогою дій – це застосування фізичної сили або ж інші маніпуляції без фізичного контакту (наприклад, коли оголошують «бойкот», не розмовляють з людиною, начебто демонструючи їй, що вона – самотня).
  - А чи дійсно треба робити все, щоб не бути «білою вороною»? Чи може потрібно змінити компанію, члени якої впливають та пригнічують вашу індивідуальність (або ваші особливості)?
  - Отже, наше заняття присвячене розгляду різних ситуацій, де є місце тиску оточуючих стосовно вживання наркотичних речовин. Спробуємо розібратись, як потрібно себе поводити, якщо виникають подібні ситуації.

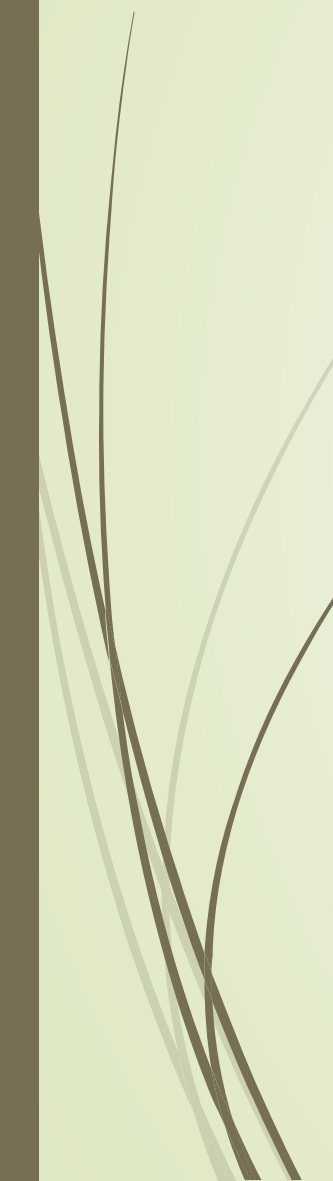

Рекомендації щодо посилення ефективності превентивних педагогічних заходів для боротьби з уживанням психоактивних речовин

- ✓ Необхідно активізувати роботу зі здобувачами освіти щодо підвищення ефективності збереження та зміцнення здоров'я в дитячому й молодіжному середовищі, формування здорового способу життя, зменшення ризиків залучення підлітків до тютюнопаління.
- ✓ Посилити роботу щодо розроблення та запровадження в закладах загальної середньої освіти програм профілактичної роботи, з акцентуванням не лише на наданні достатньої інформації про шкідливість тютюнопаління, але й на доведенні того, що всі життєві проблеми людина здатна вирішити шляхом їх аналізу та дотримання принципів здорового способу життя.

-
-
- ✓ Для проведення широкомасштабної просвітницької роботи з протидії вживанню психоактивних речовин у дитячому й молодіжному середовищі активно залучати до роботи лікарів загальної практики (сімейної медицини), дільничних лікарів, працівників центрів здоров'я, громадські організації, молодь різних цільових груп, волонтерів.
  - ✓ Посилити профілактичну роботу серед здобувачів освіти шляхом підготовки й розповсюдження спеціальних відеоматеріалів, диктантів із виокремленням акцентів відповідно до особливостей різних за віком цільових груп, друкованої продукції профілактичного спрямування, проведення тематичних занять, акцій, розробки й упровадження методичних матеріалів.
  - ✓ Сприяти впровадженню в закладах освіти програм, навчальних посібників і відеоматеріалів з питань протидії тютюнопалінню, які базуються на результатах найкращих вітчизняних і зарубіжних зразків.

-
-
- Сучасна ситуація легкого доступу дітей та молоді до психоактивних речовин і відсутність належного контролю за дотриманням норм обмеженого доступу вимагає поширення педагогами профілактичних заходів щодо вживання психоактивних речовин.
  - Інформація про психоактивні речовини, яку здобувачі освіти отримують від однолітків, батьків і працівників закладу освіти, повинна бути правдивою. Такому формуванню навичок сприятимуть програми для підвищення рівня знань про алкоголь і наркотики вчителів і викладачів, профілактичні протиалкогольні та проти-наркотичні програми в закладі освіти, що, безумовно, впливатиме на ефективність профілактики для здобувачів освіти.

**За додатковою інформацією ви можете
звернутися за адресою slavikbandura@ukr.net**

БАЖАЮ ЗДОРОВ`Я